

ment és una lectura inexacta en lloc de *colomellos*. *Colomellos*, segons Ga. Girona «dents o claus de l'home o de l'animal» s'usa cap a Benassal, *colomells* cap a Calaceit (*Voc. Maestr.*, p. 160); ell mateix ho escriu així en el seu poema «Dirieu --- / dos elefants que rinyen a colps de *colomells*», *Seidia*, 60. Des de Bellmunt de Mesquí, Giner i March va enviar-me nota de *colomello* (1936); cf. encara Colon, *BSCC* xxxix, 298. En el passatge de St. Vicent vaig comprovar en persona la *e* en el manuscrit.

Colomer, colometa, colomí, colomida, V. *colom Colomillo*, V. *colomello Colomina, colomista*, V. *colom Colon*, V. *colònia Còlon*, V. *còlica Colondell*, V. *columna*

COLÒNIA, pres del ll. *colōnīa* id., derivat de *colōnus* 'pagès, conreador', 'masover, que arrenda una hereta', 'habitant d'una colònia'. □ 1.ª doc.: c. 1673, pseudo-Boades, 28; 1695, Lacav.

El primitiu *colons* s'havia usat (sempre en plural) ja algunes vegades en textos medievals: «e-ls hòmens de Tortosa --- qui --- terres en les muntanyes poseexen, aquelles --- pusquen als *colons* o quals quis vullen dar --- o logar», *Cost. de Tortosa* (Ol.), p. 494.

DERIV.: *Colonial* [1868, *SlitCosta*]. + *Colonitzar; colonització, colonitzador, colonitzable*.

COLOQUINTA, pres del ll. tardà *coloquintbida*, ll. *colocynthis, -idis*, i aquest del gr. *κολοκυνθίς*. □ 1.ª doc.: fi S. xv, *colloquentida*, Cauliac. *Coloquintbida* amb la transcripció vulgar de la ypsilon grega per *ui*, ja es troba en glosses llatines (*CGL* III, 542.7, 572.38).

COLOR, del ll. *COLOR*, -ōRIS, id. □ 1.ª doc.: S. XIII, Jaume I, Lluïl, etc.

«Al alcayt de Xàtiva --- li dixéssem --- Xàtiva és del regne, volem-la cobrar --- e deim-vos que lans rendats. E quan hó aquesta paraula perdé la *color*, e tench-se per pres», Jaume I, *Cròn.*, § 335 (Ag., pàgina 359); «perderen les *colors* així con si hom los hagué ferits endret del cor» (id., § 281, p. 319).

Fraseologia d'interès i molt corrent a l'E. Mj. *Tenir en color algú* 'donar-li aparences o esperances d'amor': «les donzelles de Roma e moltes dones maridades qui són al món, que tres o quatre ne *tenen en color*, e a tots fan de matí menar la cínia, e al vespre trufen-se de tots», Eiximenis, *Dones*, cap. 29 (f° 28); és dels passatges prosificats, i més avall sembla que la frase era ja usada pel poema originari: «car eu sé que donzella / qu'en *color ne té motz* / qualque un la aferria ---» (*EntreDL* I, p. 189, v. 8.6). Hi ha també la idea bàsica de '(falsa) aparença' en *sots color de*: «damna la ànima del mesquí de súbdit, lo qual, *sots color de falsa licència*, fa viure --- en peccat mortal contínuament», Eiximenis (*Dones*, cap. 297, f° 204v2). L'oposat de *perdre la color* que ja hem vist en Jaume I és *tornar en sa color* 'tornar en si': «caech esmortida en terra; a cap de gran pessa, cant fo *tornada*

en sa *color*, dix ---», *Filla del Rei d'Hongria* (*NCL* XLVIII, 51).

En tota l'Edat Mitjana apareix com a femení: fins en Joanot Martorell: «vingueren vestits ab sos gesarans e jaquetes, totes de una *color* e d'una fayçó» (Ag. I, 131), i en el S. XVI: «De les *colors*: blanc ---, plateado ---, negre» (*ThPu.*, 317); però en el *DT'o*. de 1640 ja *color roig, color morat, color vermell, color esmortuít, color trencat* («decoloratio»); aquest, expressió ben catalana, figura en els millors renaixentistes: «sos ulls esbarriats y son color *trencat* d'esglay», Noller, *La Papallona*, 178.

DERIV.: *Coloraina* [1803, Belv.] «colorín»; més generalment en plural, però també singular col·lectiu (probablement l'ús originari): «enfilava ab la vista la porxada del mercat, plena de *colorayna*, que bordonava entre les pileres de provisions, com un vesper dins la bresca», Noller, *La Papallona*, 8. *Coloram* (Ruyra).

Colorar [tercer quart del segle XIV, *Cròn.* del Cerimoniós, 'dissimular, fingir el que no és'], però ja també llavors 'donar color natural': «com si Déu no-u hagués sabut fer *colorar*», Eiximenis, *Dones*, en un dels passatges probablement prosificats (*EntreDL* I, 179, sèrie III, 32); com a adjectiu de la vivesa de color natural: «era l'Arbós un gat vell, de patilles blanques y cara *colorada*, que desempenyava la seva missió ab absoluta concència», MVayreda, *La Puny.* III, p. 78; de la idea de 'dissimular' que també tenia el pròxim derivat *acolorar*¹ [S. XIV, cita del *DBal.*; en una altra acc., ja Lluïl] passava aquest a 'suportar una ofensa, dissimular un afront': «mariner és tengut de *acolorar* son senyor de nau, si li diu vilania; e si li corre dessobre, lo mariner deu fugir fins a proa», *Consolat*, cap. 120 (p. 146).

D'altra banda *colorar*, des del primer segle de la nostra literatura, apareix també contret en la forma *colrar*, en accs. en què s'ha apartat un poc del sentit originari; i això no sols en català sinó també en llengua d'oc: *colratz* «coloré» en un poema oc. del S. XIII, *Lo Gardacòs de Nostra Dona* (*Rom.* LXVII, 78). En català la més divulgada d'aquestes accs. secundàries ja apareix en Desclot: «éls, qui eren ennegrits per lo sol, qui-ls havia *colrats*», «tot esparverat en son cavayl, suat e *colrat* del soleyl» (§§ 91, 105; *NCL* III, 102.6, 172.25).² També 'donar certs tons més forts o daurats al color d'obres d'art sumptuari o escultural': «ni *colraré* --- alcuna obra daurada --- si no era natural *colrament*, exceptat pomes de Gènoa, que puscha hom *colrar* e fer», doc. ross. de 1296 (Alart, *RLR* v, 94), «del dit retuale --- deven ésser les polseres d'argent *colrat* e d'a<s>ser», doc. id. de 1398 (Alart, *InuLV*, s. v. *polsera*).³

S'ha especialitzat també, finalment, com a terme agrícola en el sentit de 'madurar molt, tornar eixut i torrat pel sol': «segueu-lo, bon home, / segueu-ne lo blat; / quan lo pagès torna - ya 'l troba *colrat*» en un romanç religiós, que Milàf recollí en diverses versions (aquesta a Vic) (*Romillo.*, 10.30);⁴ avui aquest ús està molt desenrotllat en els Pirineus